

РЕСПУБЛИКАМИЗ мустақиллукка аришгач халқымиз ҳәтида катта ўзғарышлар юз бермөдө. Истиклол түфайли жаҳонга йўл очиди. Қадимий удумларимиз ва милий урф-одатларимиз қайта шакланиб, турмуш маданияти юксални боралити. Ҳамижатлар масканин бўлган маҳаллалар мальянитини негизига айланади. Мустақил Узбекистон Президентимиз Ислом Каримов таъкидагандек, келажаги буюк давлат. Бундай давлатни эса ҳар томонлама етук, барномал овладни яратади.

Мальянитини юксалтириш мақсадида республикамизда «Соглом авлод учун» орденини тасис этишга ҳарор қилинган барчамизда ифтихор туйларини ўйғотди. Айниқса мактаб ве маҳаллалар ҳамкорлигиде бола тарбиясига этишиб берарётгалини жуда куончилди. Тўғрида, маҳаллалинг ҳар бир боласи шу ҳудуддаги мактабга қатнайди. Демак, ойлик даргоҳидаги соглом тарбия аввало зурриётини соғлини гаровидир. Биз ҳозир кенг кўллаш удум бўлиб борарётган компютер гигиенаси ҳақида айрим муҳоҳазаларини билдиримиздан. Маълумки пойтахтимиздаги ўрта мактаблар деярли компютерларни таъсирилган бўлиб, ёзилнида боғчаларга ҳам бундай қўзуд үскуналарни ўтишни масаласи кўтарилимоқда. Шаҳар мактаблари асосан болгар-ўзек кўшига «Правец-8 А» компютери, айрим жойларда эса «Ал-биэм», «Ямаҳа», «Тошкент» машиналари билан жиҳозланган. Республика ҳақида таълими вазирлигининг маълумотларига кўра бундай бўён мактабларга кўпроғ Тошкентдаги «Ал-Хоразмий» заводида ишланганга компютерлар кўйилади.

* Келажакимиз—мактабда

КОМПЬЮТЕР БИЛАН ИШЛАГАНДА...

Тўғри, бу машиналар мамлакатимизда ишлаб чиқарилиб, ўзинчаликни ўзимиз бу ҳилдаги жиҳозлар билан таъминлашимиз. Бирор, компютер ишлаб чиқариши да ҳали ривожланган давлатлар даражасинiga етганимиз ўй. Яна бир томони, ҳар бир янгиликнинг ўзига ярши ташвишни ва муаммолари бўлади. Сир эмаски, мактабларни электрон-ҳисоблаш машиналари асосида маше узоту ўтишнига мосла бўрилмаган, Бунинг устига «Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари» бўйича маълакали мутахассисларга ага бўлмаганимиздан катар ийнинчиликларга дуч келишиниз табиий ҳодидир. Мавқуд машиналар ҳам маънавий эскириб бўлди. Йқинда оммавий ахборот воситаларидан «Правец» тоғифасидаги машиналарни «Варзиш» корхонаси таомиллашларини ишлаб чиқардиган айтилди. Бизнингча, юкори сифатли ушбу машиналарни эски «Правец»лар билан алмаштирадиган вақт келди. Бу тақлифи мутасадди ташкилотлар чуқур ўргансалар ёмон бўлмас эди.

Мутахассислар масаласига келди, Тошкентда шаҳар ўтишувга маълакасини ошириши институтни намуналар махсус курслар ташкил этиш ҳисобига бу муаммоли ҳам этишга эришти. Бирор маълаканин башка томони ҳам бор. Компютерлардан оммавий фойдаланиш ўзувчилар соглигига тасир килимайдими? Унинг устига ҳозир турни маънавий синфлар, гимназиялар каби таълимининг турил усуллари ташкил этилаштири, уларда компютер сабоқлари ҳуёни синфдан бошланамоқда. Бу ёс отаналар ва компютерга ега бўлган мактаб ҳамда мактабгача тарбия маъсасалари ташвишига сомлонди. Бизнингча, юкори сифатли ушбу машиналарни эски «Правец»лар билан алмаштирадиган вақт келди. Бу тақлифи мутасадди ташкилотлар чуқур ўргансалар ёмон бўлмас эди.

Авважо компютерлар хона мактабдами, уйдами гигиена қондаларига жавоб берадиган даражада бўлмоғи лозим. Бундай бўйим даргоҳи раҳбарлари хоналар ёруғ, куруғ, қишида иссиқ, ёза салчин бўлишига кўтаришлар керак. Электр куввати алоҳида тўқисидан истеъмолчилар манбаига узалиши талаб этилади. Синфи иложи борича кишига руҳий тетикилк берувчи оқ, ҳаво ранг, очроқ рангларга бўшил лозим. Одатда мактаблар, боғчалар тўнгра бўйлади. Ана шунинг ўзи болаларда руҳий чарчалик аломатларини ўйғотишни таъкидларда салмадиган юйтисиб бўлди. Шу муносабат билан амалдаги қондаларни айтмоқчимиш.

Авважо компютерлар хона мактабдами, уйдами гигиена қондаларига жавоб берадиган даражада бўлмоғи лозим. Бундай бўйим даргоҳи раҳбарлари хоналар ёруғ, куруғ, қишида иссиқ, ёза салчин бўлишига кўтаришлар керак. Электр куввати алоҳида тўқисидан истеъмолчилар манбаига узалиши талаб этилади. Синфи иложи борича кишига руҳий тетикилк берувчи оқ, ҳаво ранг, очроқ рангларга бўшил лозим. Одатда мактаблар, боғчалар тўнгра бўйлади. Ана шунинг ўзи болаларда руҳий чарчалик аломатларини ўйғотишни таъкидларда салмадиган юйтисиб бўлди. Шу муносабат билан амалдаги қондаларни айтмоқчимиш.

Тошкент шаҳридаги мактаблариниң бўлзиларида хоналар етимслигаси вакъ килиниб, ЭҲМ компютерлари жуда тор, датто лаборатория хоналарига ўтнаптилган. Бундай килини асло прамайди. Сабаби, болалар компютерлар билан ишлаш жараённида хона харорати кўтарилиб, ҷаҳонниң ийсий наимлиги камайди, органин маддаларини ҳаво таркибидаги миддор руҳасига эта бўладиган мебъедан бир неча марта ортиг кетади. Шунинг учун норматив хужматларда ҳар бир ЭҲМга в квадрат метр саҳи бўлиши таълаб қилинади. Пойтахтимиз мактаблардан бу таълабга ҳамма жойда ҳам риоҳ қилинадиган ўй. Ўқув жараёнларидаги қўлларинида 11 ва компютер 12-16 квадрат метр юзага ўтнаптилган мактаблар хаётопиди. Келажданд ўтишти тизимлари, воситалар компютерга боғликининг тўғри тушунган ва ёнг кераги болалар саломатлиги учун қайтурадиган мактаб раҳбарлари ўйлаймизки, 50-60 квадрат метр саҳнин мактаб ҳисоблаш хонасига ажратадилар. Ана шунда компютерни таълим, техник, қолавесра тиббий талабларга мос бўлди.

Шахсий ЭҲМлар жойлашган хона ўзи юртлари таълаби асосида ёртилиши ва дароза ойналари чангдан тоғозаланни бўлиши лозим. Гигиеник нуткан назарадан хонада айвони гуллар, айниқса кантус гуллининг бўлишини ишхоятда фойдалди.

Ўзингичлар электрон-ҳисоблаш машиналари ҷаршида қанчи вайт ишлана мумкин ва дисплейга узоқ вақт тикилиб ишлана саломатликни зарами, деган савол жуда ўзи берилимоқда. Аввало, болалар эркандан 50-60 сантиметрни нари ўтиришларни зарур. Сабаби, эркага яқин ўтиришни кўз нурига, асао системасига салбони тасир килиди.

Вақтининг белгиланган тартибда таъсимилаши мактабларимизда синалига бўлиб, ўзувчиларни деярли толиқитмайди. Мактаблариниң ийсий бўйим мудирилари ҳафтадик машгулолар жадвали таъвердиганда информатика дарсларини охирги соатларга кўншишлар ўзувчилар саломатлигига ўзи эканлигини ҳисобга олинилар зарур. Сабаби, кун бўйин 5-6 соат партада ўтириб китобга тикилган, таъхтадиги ўзувчиларни кузатган ўзувчиларни кўз толидали, миқси чарчади, қизиқини пасасиди. Оқибатда ЭҲМ экранин қаршишида ўтириш, ҳисоб-китоб билан машгул бўлишига иштириб кўмайди. Хоригиник, толиқиши болада барқарорланин, айрим ҳолларда хасталик аломатларини келтириб чиқаради. Шунинг учун ЭҲМ машгулостларини иложи борича охирги соатларга кўймаслик керак.

Бахтиёр КАРИМОВ, ойлик тонғали музалим.

* Қорақалпоғистон Республикасида Тошкент шаҳри маданияти кунлари олдидан

ОНА шаҳрим Тошкент! Сени кимлар ардоқламаган, кимлар ҳароратли инсраларда кўйламаган. Сен Гафур Гулом қаламидан томган оташ сатрларда, Ойбек битган беозор шеърларда наомоён бўлганса. Сени бир кун кўрмаса

Бугун зълои қиляётганимиз иккى машҳур шоирнинг шеърлари ҳам фикримизга тўла асос бўлади. Уларни ўқиб юрагимиз томади. Аҳди шуорога илҳом бераб ҳамиша музазам тур, яша, она шадим!

МИРТЕМИР,
Узбекистон ҳақиқи шоир

ҚОРАҚАЛПОҚДА ТОШКЕНТИ СОҒИНИШ

(ҚИСҚАРТИРИБ ОЛИНДИ)

Йоловнинг қулоги динг, чўпонлар қулоги динг, Чигиртка чирчламас, эшитилмас бирон гинг, Тошкент овози янгар кенг яйлов осмониди, Навонӣ газаллари, созининг камониди —

Олти макомдан андак...

Хофизларинг санъати гўё сарҳод этгандек... Нанини фақат яйлов, ишники фақат чўпон, Нанини, радиода янграса фақат осмон, Ийн, ба овоз жарарни бамисола янгироқ, Кезади олис-олис, кезади ўирроқ-ирроқ...

Амунинг қирғоз...

Бадахшонинг ўти — Бу тинчлик овозига ҳамнича солар қулоқ...

Бутун Шарқ осмонидан янграйди бу шўх овоз, Бу куклам, бу овоздан садо берар тўкини ёзсан...

Ийсон бахти, шўх кулаги, келажак кун ишончи, Озод эзим куонич...

Балки ҳозир ўтмоси Навонӣ қўчасидан

Хайкал рубарсидан, Ени Пушкин борининг кечимонда ўтасидан

Не-не эллардан қўнонай,

Тошкентлар кўл силиси, кузатар тагин қувноқ...

Улар билан ўтади Навонӣ қўчасидан

Олис юзигандар, олис-олис имонлар...

Ха, шахримда, эхтимол, ҳозир тагин ҳемонлар...

Бу ер ўзек юртнинг қадим шаҳри, али шаҳри,

Ҳа, ўзек иони бутун, дастурхон ўзурлик,

Кўрганларнинг оччалар зехин ҳам бўғиқ баҳри,

Чўнг ҳонадон, зўр карвон, йўлларида ўзурлик,

Бунда хукмрон бахт, эрк!

Бунда қанот қоммона қилинг ўбон чўнти,

Фалокатлар ўйлини бери!

Шундай ёргу бугун, инва ёргура сўнти!

1959.

Ибройим ЮСУПОВ,
Узбекистон ва Қорақалпоғистон ҳақиқи шоир

МЕН ТОШКЕНТИ СОҒИНАМАН КЎРМАСАМ

Гафур, Ойбек, Миртемирнинг дусони. Зулғаниннинг олти созли парисни, Тинглаб обод сувулнинг сезганини. Айдулаю, Эркин Воҳид бариси — Биздан қўйтилашиб бирга кезганим. Батзан ғалиғаннинг чойхоналарда: «Хой, чой ташин юрган уча —

шубоди — Чойнинг синийларни саробрадан»,

Шавкатим, шўх санъатим, Вобо шаҳрим — Тошкентим!

Губорин кўзга сурни. Тиз чўксам-да, бўлгай кам, Тарихларга ёдгор қулемас монументим!

Мен қардош турғрида нетай, ой тўлмай турб.

Соглини, республикан — Шавкатим, шўх санъатим,

Бобо шаҳрим — Тошкентим!

Губорин кўзга сурни. Тиз чўксам-да, бўлгай кам,

Олади фазил сарбони шилларнингизга.

Бир қиз эрга тегса, кирк қиз туш кўрар,

Яхши куялар кирсиг ташларнингизга.

Нукусдан менинг иштаб келимасам,

Келиб тағрил саломони бермасам,

Дўстлар билан ёртганни кунницида,

Мустақиллик майдонидан юрмасам.

Мен Тошкентни соғинаман кўрмасам.

Тошкентнинг шу ерда эйг асли, Илму ҳикмат унда бўлган наомоён.

Қадим терар өзбекларни андайли,

Бир ҳаёт тўла бўйини имон.

Навонӣ донг берган, Бобур зорланган,

Машраб газал битган шу тил

шубоди — Шу тил учун Қодирнинг хурлаган,

Ноумидлар охнатада ҳор бўлсин,

Камтларни ҳам эвидайдир дамодам

Замон тортағ оғир аравасин.

Оидин к

